

Діяльність ЄОТС підтримується Грецьким агентством з місцевого розвитку та місцевого врядування, адже його членами є 28 муніципалітетів Греції.

На завершення представлено зазначимо, що Європейський Союз регулярно аналізує та оцінює діяльність Європейських об'єднань територіального співробітництва. Ця ретельна робота виконується Генеральним директоратом із питань регіональної та місцевої політики Європейської Комісії відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 1082/2006 зі змінами, внесеними Регламентом (ЄС) 1302/2013. Звіти¹⁰⁹ мають на меті сприяти оцінці ефективності, продуктивності, актуальності, користі та можливостей, що створені для діяльності ЄОТС нормами цих Регламентів.

2.3. Загальний огляд окремих сфер національного законодавства, що впливає на застосування інструменту європейського об'єднання територіального співробітництва в Україні та рекомендації щодо його вдосконалення

Національне законодавство України в цілому є комплексним та розгалуженим. Цікаво, що станом на 06 серпня 2019 р. на офіційному Інтернет сайті Верховної Ради України обліковується 787 первинних законодавчих актів.

Принагідно зазначимо, що в законодавстві нашої держави склалася єдина цілісна система нормативно-правових актів різних видів і різної юридичної сили, якими регулюються суспільні відносини, у т.ч. у сфері міжнародного, зокрема транскордонного, співробітництва місцевих органів публічної влади, й всі нормативно-правові акти мають узгоджуватися між собою.

При цьому всі такі органи, приймаючи рішення, повинні бути свідомими того, що нормативно-правовий акт у

---

¹⁰⁹ Наприклад: Assessment of the application of EGTC regulation. Final report – 20.04.2018

URL:https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/assess_egt_c_applic_en.pdf

правовій системі України є основним джерелом права. Він є офіційним письмовим документом, де містяться правові норми, що закріплюють рішення суб'єкта права, і який прийнято таким суб'єктом – органом публічної влади, у межах його компетенції та з дотриманням певної законодавчо визначеної особливої правотворчої процедури.

У комплексі нормативно-правові акти утворюють диференційовану та ієрархічну систему. Теоретики права визначають низку таких критеріїв, за якими нормативно-правові акти розподіляються на декілька груп¹¹⁰. Але основним критерієм є їхня юридична сила, за якою відрізняють закони та підзаконні нормативно-правові акти. Тож, на думку експертів, систему нормативно-правових актів України можна класифікувати наступним чином:

1. Закони України:

1) Конституція України як Основний закон України та закони про внесення змін до Конституції України; міжнародні договори, ратифіковані законами України;

2) закони України, у т.ч. галузеві закони та закони про ратифікацію міжнародних договорів, ухвалених Верховною Радою України з метою створення відповідного правового простору, в межах якого можуть бути встановлені міжнародні зв'язки та здійснюватися транскордонне співробітництво.

2. Підзаконні нормативно-правові акти України:

1) постанови Верховної Ради України нормативно-правового змісту;

2) укази Президента України;

3) постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України;

---

¹¹⁰ Загальна теорія держави й права : [підручник] / [М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О.В. Петришина. – Х. : Право, 2009. – 584 с.; Косович В. Система нормативно-правових актів України: основні напрями вдосконалення / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія «Юридичні науки». – 2011. – Вип. 53. – С. 23–35; Про нормативно-правові акти: проект закону України URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39123; Романов Я.В. Підзаконні акти в системі законодавства / Я.В. Романов // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 57–61; Андрусів Л. Теоретико-правові засади системи нормативно-правових актів / Л.Андрусів // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 4. – С. 128–131, тощо

- 4) накази міністерств;
- 5) накази інших центральних органів виконавчої влади й інші нормативно-правові акти, що ними приймаються, які стосуються прав та обов'язків людини і громадянина;
- 6) розпорядження голів місцевих державних адміністрацій нормативно-правового змісту;
- 7) рішення нормативно-правового змісту, прийняті у результаті місцевих референдумів¹¹¹;
- 8) рішення місцевих рад і їхніх виконавчих органів нормативно-правового змісту;
- 9) розпорядження сільських, селищних, міських голів, голів районних у містах, обласних рад нормативно-правового змісту;
- 10) локальні нормативно-правові акти¹¹².

Частина підзаконних нормативно-правових актів уточнюють, деталізують, конкретизують окремі положення законів аби забезпечити їх впровадження та реалізацію на практиці, а інші регулюють суспільні відносини, які постійно виникають у різних сферах життєдіяльності суб'єктів публічного та приватного права на локальному – місцевому, рівні. При цьому останні не повинні суперечити законам та іншим нормативно-правовим актам і є найбільш наближеними до досягнення мети задоволення потреб громад.

Як докладно описано у підрозділі 2.1 цього дослідження, до основних вітчизняних нормативно-правових

---

¹¹¹ Примітка: Стане актуальним за умов прийняття законодавства щодо місцевого референдуму. Нині Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 03.07.1991 р. № 1286-XII не діє в зв'язку з втратою чинності на підставі Закону від 06.11.2012 р. №5475-VI та Рішенням Конституційного Суду України № 4-р/2018 від 26.04.2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-12>

¹¹² Примітка: В юридичній науці під локальними нормативними актами розуміються такі, що містять правові норми, які приймаються уповноваженими органами юридичної особи, встановлюють загальні правила регулювання однотипних відносин у відповідній юридичній особі, розраховані на тривале застосування та не мають конкретного адресата (зокрема, статuti юридичних осіб, положення про їх філії, представництва, а також окремі положення про органи управління відповідних юридичних осіб). (Див.: Майданик Р.А. Локальні акти в цивільному праві України: поняття, природа, класифікація / Р.А. Майданик // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 10. – С. 78-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2011_10_15

актів стосовно діяльності місцевих органів публічної влади в цілому та їх міжнародного співробітництва зокрема, належать Конституція України¹¹³, закони України «Про транскордонне співробітництво»¹¹⁴, «Про місцеве самоврядування в Україні»¹¹⁵ та «Про місцеві державні адміністрації»¹¹⁶ та ін. Ці закони, регулюючи інституціональний і організаційно-правовий механізм міжнародного, зокрема транскордонного співробітництва місцевих органів публічної влади, враховують норми міжнародних договорів, ратифікованих Україною, – Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року¹¹⁷, Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1980 року¹¹⁸ та трьох Протоколів до неї 1995, 1998 та 2009 років¹¹⁹, а також й інших основоположних міжнародно-правових актів.

Зазначимо, що місцеві ради, які є суб'єктами права та місцевого нормотворення, з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів

---

¹¹³ Конституція України, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

¹¹⁴ Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. №1861-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>

¹¹⁵ Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

¹¹⁶ Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

¹¹⁷ Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування» від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80>

¹¹⁸ Постанова Верховної Ради України «Про присєднання України до Європейської конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» від 14.07.1993 р. № 3384-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-12>

¹¹⁹ Закон України про ратифікацію Додаткового протоколу та Протоколу № 2 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 24.06.2004 р. № 1879-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1879-15>; Закон України «Про ратифікацію Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС)» від 16.05.2012 р. № 4704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4704-17>

територіальних громад відповідно до законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про транскордонне співробітництво» уповноважені ухвалювати рішення у сфері їхнього міжнародного співробітництва. Ці рішення мають статус підзаконних нормативно-правових актів. Згідно з положеннями пунктів 21, 21¹ та 21² частини 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», дані питання належать до виключної компетенції міської ради, такі рішення можуть стосуватися питань об'єднання в асоціації та інші форми добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування¹²⁰ та про вихід з них; схвалення угод про об'єднання єврорегіонального співробітництва, прийняття рішень про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва, про приєднання до такого об'єднання або про вихід з нього, затвердження статуту об'єднання єврорегіонального співробітництва та внесення до нього змін; вступу до європейського об'єднання територіального співробітництва та про вихід з такого об'єднання. Легітимізація цих рішень, що важливо для місцевих громад, держави та закордонних партнерів, забезпечена законодавчим положенням про необхідність дотримання певної процедури під час їх прийняття – вони повинні, як встановлено статтею 26 зазначеного Закону, ухвалюватися виключно на пленарному

---

¹²⁰ Примітка: У контексті розвитку форм міжнародного співробітництва місцевих органів публічної влади зазначимо, що положення п. 21 частини 1 статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» не виключає можливості для сільської, селищної, міської ради у порядку виключної компетенції приймати рішення про об'єднання й в міжнародні асоціації та інші форми добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування. Однак, ці рішення не мають суперечити Конституції України, міжнародним договорам, законам та іншим підзаконним актам України. «Органи місцевого самоврядування мають право приймати рішення, вносити до них зміни та скасовувати їх на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і законами України, керуючись у своїй діяльності ними та актами Президента України, Кабінету Міністрів України». (Див.: Рішення Конституційного Суду України від 16.04.2009 р. № 7-рп/2009 у справі за конституційним поданням Харківської міської ради щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 19, статті 144 Конституції України, статті 25, частини чотирнадцятої статті 46, частин першої, десятої статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (справа про скасування актів органів місцевого самоврядування). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09>.

засіданні ради (сільської, селищної, міської). Прийняття таких рішень не може бути делеговано виконавчому органу ради.

Аналіз організаційно-правової основи діяльності місцевих органів публічної влади як суб'єктів міжнародного транскордонного співробітництва докладно представлений у підрозділі 2.1. цього дослідження з посиланнями на відповідне українське законодавство та міжнародно-правові акти. При цьому, без сумніву, ключове значення має Закон України «Про транскордонне співробітництво», що є спеціальним.

В сучасних умовах розвитку законодавства про місцеве самоврядування, необхідно враховувати нові форми організації місцевої влади, зокрема в контексті Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», і «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Зокрема, Закон України «Про транскордонне співробітництво» визначає учасником такого співробітництва територіальну громаду, у той час як у Конституції України та Законі України «Про місцеве самоврядування» поняття об'єднаної територіальної громади не закріплене.

Таким чином, вбачається доцільним внести до Закону України «Про місцеве самоврядування» положення про участь територіальних громад (у тому числі, об'єднаних) у транскордонному співробітництві, зокрема, передбачивши повноваження самостійно визначати форми та напрями діяльності незалежно від визначених Кабінетом Міністрів України пріоритетних напрямів співробітництва; право органів місцевої влади здійснювати фінансування проектів транскордонного співробітництва в обсягах і порядку, визначених ними самостійно.

Доцільно також врегулювати питання одержання органами місцевого самоврядування фінансування від Державного фонду регіонального розвитку та Державного бюджету загалом, а також роль відповідного міністерства у розподіленні цих коштів.

Водночас, необхідно комплексно дослідити й інші законодавчі акти, які можуть дотично сприяти або навпаки, перешкоджати впровадженню в нашій державі інструменту європейських об'єднань територіального співробітництва (далі – ЄОТС) та об'єднань єврорегіонального співробітництва. Ґрунтовний аналіз законодавства, яке впливає на застосування інструменту ЄОТС в Україні, дозволить з'ясувати наскільки

воно є достатнім або виявити можливі прогалини та неузгодженості, що в подальшому надасть можливість розробити комплексні рекомендації щодо його вдосконалення.

Системно розглядаючи це питання, перш за все, необхідно звернути увагу на програмні загальнодержавні документи, на підставі яких здійснюється комплексний підхід до інтенсифікації транскордонного співробітництва. Так, в Україні в 2014 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 385 була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року¹²¹. Зокрема, відповідно до положень даної Стратегії, розвиток транскордонного співробітництва повинен сприяти досягненню цілі № 1 даної Стратегії, якою є підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. У ній наголошується, крім іншого на необхідності ліквідації інфраструктурних перешкод та подальшого сприяння провадженню спільної підприємницької діяльності прикордонних регіонів у сфері малого і середнього бізнесу. Також варто відзначити, що на виконання цього стратегічно-програмного документу була прийнята наступна Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016—2020 роки»¹²², якою були затверджені, зокрема, й пріоритетні напрями транскордонного співробітництва України із різними державами. Обидва названі урядові нормативно-правові акти передбачили відповідне вдосконалення національного законодавства.

Проте, якщо відповідно до даної Стратегії, щорічно до Державного фонду регіонального розвитку, який є складовою частиною Державного бюджету України, очікувалися надходження у розмірі не менше трьох млрд. гривень, то у Законі України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» на це було передбачено лише один млрд. гривень¹²³. Нажаль,

---

¹²¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

¹²² Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016—2020 роки» від 23.08.2016 р. № 554. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249264044>

¹²³ Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>

необхідної конкретики щодо розвитку транскордонного співробітництва у Державній стратегію регіонального розвитку не міститься.

Огляд чинного законодавства щодо стану регулювання участі місцевих органів публічної влади в європейському територіальному співробітництві варто розпочати з окреслення питання про інституційне забезпечення виконання Закону України «Про транскордонне співробітництво». Відповідно до його статті 6, загальну координацію транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику за участю Міністерства закордонних справ України. Постановою Кабінету Міністрів України № 197¹²⁴, якою у 2014 р. затверджене Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, встановлено, що саме це Міністерство забезпечує формування та реалізацію державної регіональної політики (підпункт 1 пункту 3 Положення). Тож загальну координацію транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «за участю» Міністерства закордонних справ України. Як певний недолік у нормативно-правовому регулюванні зазначимо, що у Законі не визначено межі чи будь-які параметри цієї участі Міністерства закордонних справ України. Тому для правозастосування не зрозуміло, у яких випадках вона є обов'язковою, чи має це Міністерство право вирішального чи лише дорадчого голосу в процесі прийняття рішень щодо здійснення транскордонного співробітництва.

Приналежність питання регіонального розвитку та, зокрема транскордонного співробітництва, до предмета відання Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та деяких інших

---

¹²⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 30.04.2014 р. № 197 «Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/197-2014-%D0%BF>

органів публічної влади обумовлюється і Законом України «Про засади державної регіональної політики»¹²⁵. Зокрема, у даному Законі визначаються повноваження таких суб'єктів державної регіональної політики: Кабінету Міністрів України (стаття 12); центральних органів виконавчої влади у сфері державної регіональної політики (стаття 13); Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад у сфері державної регіональної політики (стаття 14); Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері державної регіональної політики (стаття 15); районних, міських, селищних, сільських рад у сфері державної регіональної політики (стаття 16).

Наприклад, відповідно до пункту 3 частини 2 статті 13 даного Закону, до повноважень Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України належить стимулювання участі регіонів у програмах і проектах розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Проте, невідомо, яким чином дане Міністерство спроможне це здійснювати, окрім як надавати субвенції та адмініструвати Державний фонд регіонального розвитку.

Наступним аспектом аналізу чинного законодавства є унормування предмету транскордонного співробітництва. Відомо, що поняття транскордонного співробітництва визначено у статті 1 Закону України «Про транскордонне співробітництво» як спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Стаття 5 цього Закону визначає організаційні форми його здійснення, якими є:

- створення транскордонних об'єднань та органів транскордонного співробітництва, зокрема об'єднань

---

¹²⁵ Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. №156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

єврорегіонального співробітництва, європейських об'єднань територіального співробітництва;

- діяльність в межах створеного євро регіону;

- укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах;

- розроблення та реалізації спільних ініціатив, заходів, проектів, програм та стратегій в окремих сферах, що передбачає координацію співробітництва та акумулювання на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;

- встановлення та розвиток взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва.

Для належного забезпечення практичного впровадження та ефективної реалізації цих форм співробітництва необхідна наявність відповідних підзаконних нормативно-правових актів, у т.ч. таких, що унормовують системні управлінські рішення на центральному рівні. Наприклад, як зазначено в абзаці 3 статті 8 Закону «Про транскордонне співробітництво», для угоди про транскордонне співробітництво передбачається типова форма, яка має бути затверджена центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику. Цією ж статтею передбачено реєстр угод про транскордонне співробітництво. Проте, аналіз поточної ситуації свідчить про наявні прогалини в даному питанні, що ускладнює розвиток міжнародного транскордонного співробітництва. Моніторинг інформації, що наразі знаходиться у відкритому доступі, доводить, що, на жаль, відповідальним Міністерством не поширені дані ані про передбачену законодавством типову угоду, ані про реєстр таких угод.

При цьому зазначимо, що оскільки Україна є державою-членом Ради Європи, але не має статусу члена в Європейському Союзі, даний Закон передбачає можливість утворення на території України лише об'єднань єврорегіонального співробітництва, які керуватимуться українським законодавством. Й стаття 9² цього Закону вимагає, аби суб'єкти транскордонного співробітництва, які планують утворити об'єднання єврорегіонального співробітництва, готували проекти угоди про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва та статуту такого об'єднання. Як зазначалося

вище, типова угода про утворення об'єднання єврорегіонального співробітництва і типовий статут такого об'єднання мають затверджуватися Кабінетом Міністрів України. Проте, беручи до уваги положення статті 179 Господарського кодексу України¹²⁶, яка регулює договірні положення, слід наголосити, що типові умови розробляються уповноваженими органами публічної адміністрації і не можуть змінюватися за домовленістю сторін. Внаслідок цих колізій у суб'єктів транскордонного співробітництва може постати питання: якщо форма угоди є типовою, то якою мірою її сторони можуть виконати вимогу Закону щодо підготовки її проекту? Ці колізії мають бути усунуті.

Наступним важливим питанням є *організаційно-правова форма, яку може мати об'єднання єврорегіонального співробітництва*. Згідно із Законом «Про транскордонне співробітництво», на території України суб'єкти транскордонного співробітництва, зокрема, із Угорщини та України, можуть утворити об'єднання єврорегіонального співробітництва, яке, відповідно до статті 9¹ цього Закону, утворюється на підставі угоди про заснування в організаційно-правовій формі невідприємницького товариства. Таке товариство, як встановлено цією статтею, не повинно мати на меті одержання доходу (прибутку) для його подальшого розподілу серед засновників (учасників), членів, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних із ними осіб. Отже, як було зазначено, таке об'єднання утворюється у формі невідприємницького товариства.

Модернізація галузевих законодавчих актів, як вбачається, призведе до необхідності актуалізації і самого Закону України «Про транскордонне співробітництво». Зокрема, у чинному Законі можливість утворення ЄОТС пов'язана із наявністю, наприклад, типових статутів, угод. Відсутність таких затверджених документів призводить до ускладнення можливості реалізації ініціатив із утворення ЄОТС. У цьому контексті вбачається за необхідне внести зміни до законодавства, що мають дозволити органам місцевого

---

¹²⁶ Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

самоврядування самостійно розробляти проекти таких документів, до моменту реалізації центральними органами виконавчої влади цієї функції.

До Закону України «Про транскордонне співробітництво» необхідно вносити зміни системно, із врахуванням всіх згаданих вище аспектів, зокрема, правового статусу європейських об'єднань транскордонного співробітництва на рівні статусу об'єднань єврорегіонального співробітництва, матеріального та фінансового забезпечення їх діяльності та особливостей оподаткування, ліквідації, передачі майна тощо. У цілому, європейське об'єднання транскордонного співробітництва та об'єднання єврорегіонального співробітництва є формами транскордонного співробітництва, й саме тому кожна пропозиція стосується рівною мірою кожної з них.

Відповідно до статті 83 Цивільного кодексу України¹²⁷, юридичні особи можуть створюватися у формі товариств, установ та в інших формах, встановлених законом. Різниця між товариством та установою полягає в наступному: установою є організація, створена однією особою або кількома засновниками, які не беруть участі в її управлінні; а товариство є організацією, створеною шляхом об'єднання осіб (учасників), які можуть здійснювати управління ним. Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі. Відповідно до статті 85 Цивільного кодексу України, непідприємницькими товариствами є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками. Особливості правового статусу окремих видів непідприємницьких товариств встановлюються законом.

У спеціальному законі, який регулює питання транскордонного співробітництва, визначено, що ЄОТС є саме товариством, хоча, можливо, такий вид юридичної особи як установа міг би також бути застосованим, виходячи з норм цивільного законодавства України. Водночас, згадана стаття 83 Цивільного кодексу України не встановлює вичерпного переліку організаційно-правових форм юридичних осіб, що створює легітимні підстави для їхнього розвитку.

---

¹²⁷ Цивільний кодекс України Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Тобто, Закон України «Про транскордонне співробітництво» є таким, що встановлює особливості правового статусу окремих видів невідприємницьких товариств. Проте, визначення організаційно-правової форми досліджуваних об'єднань, що ним зафіксоване, не є коректним, адже лише дослівно відображає ознаку їхньої неприбутковості, закріпленої Цивільним кодексом України.

Тому доцільним є внесення змін, до Закону України «Про транскордонне співробітництво», де більш детально буде визначено вид юридичної особи, який є найбільш прийнятним з точки зору правової природи ЄОТС, його завдань, цілей, форм та напрямків діяльності. При цьому вбачається, що з включенням до системи норм цивільного законодавства окремої форми юридичної особи – ЄОТС – виникне необхідність подальшої її розвитку за аналогією з правовим регулюванням товариств з обмеженою чи додатковою відповідальністю.

Стосовно *європейського об'єднання територіального співробітництва* (ЄОТС) слід зазначити, що воно не може бути зареєстрованим на території України, оскільки відповідно до статті 1 Закону «Про транскордонне співробітництво», воно може бути зареєстроване лише на території держави – члена Європейського Союзу.

Водночас підкреслимо, що суб'єкти транскордонного співробітництва, які розташовані на території України, можуть брати участь у діяльності ЄОТС у межах тих європейсько-правових норм, які наша держава імплементувала в національне законодавство внаслідок ратифікації договорів Ради Європи, учасницями яких є також і держави-члени ЄС, й особливо – Протоколу № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами та властями, в контексті виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС¹²⁸, а також двосторонніх міждержавних угод.

---

¹²⁸ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифікована Україною згідно з Законом від 16.09.2014 р. № 1678-VII, набрала чинності 01.09.2017 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Зокрема, наведемо приклад двосторонніх угод між Україною та Угорщиною¹²⁹. Станом на 01 січня 2019 р. договірно-правова база між Україною та Угорщиною налічує 88 чинних міжнародних договорів і міжнародних документів, які регулюють двостороннє співробітництво практично в усіх сферах.

Базовий Договір між Україною та Угорщиною про основи добросусідства та співробітництва¹³⁰ був підписаний у 1991р. і набув чинності в 1993 р.. Стаття 8 цього Договору встановлює, що обидві держави всіляко сприятимуть розвиткові контактів між органами державної влади та управління, а також регіональними та місцевими органами самоврядування та їхніми керівниками на постійній, регулярній основі. Також держави зобов'язалися заохочувати прикордонне співробітництво у всіх галузях. У подальшому в 1997 р. уряди України та Угорщини підписали Угоду про транскордонне співробітництво¹³¹, яка набула чинності в 1999 р.. Зокрема, в статті 7 цієї міжурядової Угоди окреслено сфери співпраці між територіями України та Угорщини, до яких віднесено наступне:

- розвиток населених пунктів і регіонів;
- транспорт та зв'язок;
- енергетика;
- охорона навколишнього середовища;
- охорона водних ресурсів та їхнє раціональне використання;
- забруднення повітря та зниження рівня шуму;
- освіта, професійне навчання, наукові дослідження;
- охорона здоров'я;
- туризм;
- проблеми населення прикордонної зони;

---

¹²⁹Договірно-правова база між Україною та Угорщиною URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/legal-acts>

¹³⁰ Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою (ратифіковано Постановою ВР № 2527-XII від 01.07.1992 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004

¹³¹ Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Угорської Республіки про транскордонне співробітництво від 11.11.1997 р. (набула чинності 21.04.1999 року); Договірно-правова база між Україною та Угорщиною URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/ua/ukraine-hu/legal-acts>

- питання, пов'язані зі створенням та функціонуванням контрольно-пропускних пунктів;
- транскордонне економічне співробітництво;
- гуманітарне співробітництво.

Домовленості про розвиток транскордонного співробітництва підтверджуються й в Угоді між урядами держав про економічне співробітництво 2005 року¹³², де в статті 3, окрім іншого, йдеться про взаємне зобов'язання сприяти міжрегіональному й транскордонному співробітництву та співробітництву на міжнародному рівні в питаннях, що становлять взаємний інтерес. Зазначимо, що й інші українсько-угорські угоди про співпрацю в різних галузях містять посилання на взаємодію транскордонного характеру.

Подібним чином регламентують транскордонне співробітництво України з сусідніми державами-членами ЄС й Угода про добросусідські відносини та співробітництво між Республікою Польща та Україною 1992 року¹³³, Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво 1993 року¹³⁴, Договір про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між Україною та Словацькою Республікою 1993 року¹³⁵, Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про

---

¹³² Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про економічне співробітництво від 10.02.2005 р. (ратифіковано Законом України № 552-V від 10.01.2007 року) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_058

¹³³ Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18.05.1992 р. (ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 17.09.1992 р. №2611-XII) . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172

¹³⁴ Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво від 24.05.1993 р. (набула чинності 27.10.1993 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_171

¹³⁵ Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та Словацькою Республікою від 29.06.1993 р. (ратифіковано Постановою Верховної Ради України від 24.02.1994 р. № 4022-XII). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_150

транскордонне співробітництво 2000 року¹³⁶, а також Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією 1997 року¹³⁷ та ін.

Положення зазначених угод складають міжнародні зобов'язання нашої держави та є частиною українського законодавства. Водночас, їх виконання має бути належним чином забезпечене нормами відповідних законів та підзаконних актів, включно тих, що ухвалюються місцевими органами публічної влади, аби участь України в ЄОТС була можливою та ефективною. Натомість, у законодавстві виявляються певні неузгодженості, що прикро впливають на повномірне застосування нормативних ресурсів міжнародних і міждержавних договорів і певною мірою перешкоджають транскордонному співробітництву.

Наприклад, прогалини помічені й в зв'язку з аналізом норм Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»¹³⁸. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» визначає підстави та порядок державної реєстрації, зокрема, юридичних осіб. У цьому зв'язку привертає увагу те, що в Законі України «Про транскордонне співробітництво» ЄОТС визначається як «форма співробітництва», а не лише як юридична особа. Тому необхідно визначитися із цією колізією та прийняти правові норми, які дозволять здійснити реєстрацію такої юридичної особи.

Водночас, на нашу думку, більшість подібних питань, які пов'язані із реєстрацією ЄОТС, можна вирішити шляхом внесення уточнюючих змін до текстів Цивільного та Господарського кодексів України.

---

¹³⁶ Угода між Урядом України та Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво від 05.12.2000 р. (набула чинності для України: 28.02.2001 року) URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_044

¹³⁷ Договір про відносини добросусідства та співробітництва між Україною та Румунією від 02.06.1997 р. (ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. № 474/97-ВР). URL: http://zakon.nau.ua/doc/?code=642_003

¹³⁸ Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 р. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Наразі він не передбачає реєстрацію таких юридичних осіб як об'єднання єврорегіонального співробітництва та європейське об'єднання територіального співробітництва. Відповідно до Класифікації організаційно-правових форм суб'єктів господарювання 2004 року¹³⁹, згідно з якою має здійснюватися державна реєстрація, до непідприємницьких товариств належать наступні: органи адвокатського самоврядування; органи суддівського самоврядування; вища кваліфікаційна комісія суддів України. Із врахуванням положень даного Класифікатора, європейське об'єднання територіального співробітництва та об'єднання єврорегіонального співробітництва можуть бути зареєстровані лише як «інша організаційно-правова форма», яка застосовується як виняток, лише в разі неможливості віднесення суб'єкта до будь-якої з визначених у Класифікації організаційних форм, відповідно до частини 2 статті 16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Зауважимо, що в той час, як відповідно до законодавчих актів Угорщини ЄОТС має бути зареєстроване як товариство з обмеженою відповідальністю, в українському законодавстві така вимога відсутня, а організаційно-правова форма «непідприємницьке товариство» є надто загальною і не відповідає положенням Податкового кодексу України та відповідним підзаконним нормативно-правовим актам.

Існують деякі прогалини і в податковому законодавстві стосовно ЄОТС. Наразі єдиним спеціальним податковим режимом, що передбачений Податковим кодексом України, є спрощена система оподаткування. Якщо виходити з правового статусу ЄОТС, як неприбуткового товариства, слід враховувати, що Податковий кодекс України визначає лише критерії для набуття та збереження статусу неприбуткової організації, а відповідна Постанова Кабінету Міністрів України визначає перелік видів організацій, які можуть бути внесені до реєстру

---

¹³⁹ Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 р. № 97 «Про затвердження національних стандартів України, державних класифікаторів України, національних змін до міждержавних стандартів, внесення зміни до наказу Держспоживстандарту України від 31 березня 2004 р. № 59 та скасування нормативних документів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04>

неприбуткових. Тобто, статус неприбутковості не виникає з моменту державної реєстрації утворення юридичної особи, для його набуття необхідно пройти спеціальну встановлену законодавством процедуру.

Таким чином, у Податковий кодексі України необхідно внести зміни, що визначать особливості регулювання відносин ЄОТС із фіскальними органами України.

У положеннях статті 9⁴ Закону України «Про транскордонне співробітництво» з питань матеріального та фінансового забезпечення діяльності об'єднання єврорегіонального співробітництва міститься посилання на Податковий кодекс України¹⁴⁰, проте виключно на ті його норми, що регулюють діяльність неприбуткових організацій. У самому ж Податковому кодексі України норми, де згадувалися би об'єднання єврорегіонального співробітництва та/або європейські об'єднання територіального співробітництва відсутні, що означає втрату певного «пільгового» становища цих організацій, на які вони, вочевидь, розраховують. Наприклад, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 р. № 440 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру»¹⁴¹ до неприбуткових організацій може бути віднесено: бюджетні установи, громадські об'єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, благодійні організації, пенсійні фонди, спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб, житлово-будівельні кооперативи, дачні (дачно-будівельні) кооперативи, садівничі та гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства), об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників жилих будинків, професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок, організації роботодавців та їх об'єднання, сільськогосподарські

---

¹⁴⁰ Податковий кодекс України, Закон від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17>

¹⁴¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2016 р. № 440 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-%D0%BF>

обслуговуючі кооперативи, кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, а також інші юридичні особи.

Також і в Митному кодексі України¹⁴² жодних норм стосовно особливостей регулювання здійснення транскордонного співробітництва не наведено. Це означає, що коли штаб-квартира такого об'єднання знаходиться на одній митній території, а є необхідність здійснити певну господарську операцію на іншій митній території, то режим реекспорту чи реімпорту може тільки частково задовольнити цю потребу, оскільки такий режим не розрахований на постійне переміщення. Також можна зробити висновок про те, що у тому випадку, якщо ЄОТС зареєстрований не на території України, то це питання має, у першу чергу, врегулюватися законодавством держави, де зареєстроване ЄОТС. Що ж стосується об'єднання єврорегіонального співробітництва, то воно може бути зареєстровано на території України після затвердження відповідних підзаконних нормативно-правових актів. Але питання вивезення майна з території України, оскільки поняття «співробітництво» передбачає не лише те, що майнові цінності надходять на територію України, але й те, що такі цінності можуть надходити з України до іншої країни, залишатиметься неврегульованим допоки правовий статус таких організацій не буде достатньо чітко визначений у законодавстві на відповідному нормативно-правовому рівні.

Водночас, в українському законодавстві є приклад регулювання «бажаної постійної міграції». Наприклад, у Законі України «Про прикордонний контроль»¹⁴³ визначено поняття «транскордонний працівник». Так, це працівник, який проживає на території однієї країни, але працює на території іншої країни, і перетинає кордон не рідше, ніж один раз на тиждень. Беручи до уваги наявність такого прикладу законодавчого регулювання об'єктивного нині явища, можливо, дещо схоже регулювання варто застосувати і до ЄОТС, майна, яке це об'єднання буде перемішувати через

---

¹⁴² Митний кодекс України, Закон від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

¹⁴³ Закон України «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 р. № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>

кордон, оскільки подібні європейські об'єднання де-факто та де-юре функціонують одночасно у двох або більше юрисдикціях.

Окрім цього варто зазначити, що на підставі статті 116 Господарського кодексу України¹⁴⁴, підприємство, в статутному капіталі якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція, визнається підприємством із іноземними інвестиціями. Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс. Таким чином, започаткувавши дію нормативно-правових положень щодо ЄОТС, але не вивівши їх із під дії інвестиційного законодавства, український законодавець створює складне правове регулювання. Принагідно варто звернутися до визначення поняття «підприємство». Відповідно до статті 62 Господарського кодексу України, підприємством є самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами. Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності. Але, відповідно до статей 3, 55 та 62 Господарського кодексу України, ЄОТС важко віднести до господарюючих суб'єктів, його важко назвати підприємством, яке здійснює некомерційну діяльність.

Найкращим чином господарсько-правове становище ЄОТС підпадає під регулювання норм частини 3 статті 3 Господарського кодексу України. Відповідно до даної норми, діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їхнього функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання, є господарчим забезпеченням діяльності негосподарюючих суб'єктів. Тобто, ЄОТС, залучаючи за потреби суб'єктів господарювання,

---

¹⁴⁴ Господарський кодекс України Закон від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

здійснює господарче забезпечення своєї діяльності. Але водночас, ЄОТС як негосподарючий суб'єкт бере участь у майново-господарських зобов'язаннях відповідно до частини 2 статті 175 Господарського кодексу України.

Тож, якщо ЄОТС не є підприємством, воно є «формою спільних дій, спрямованих на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їхнім національним законодавством, зі статусом юридичної особи відповідно до національного законодавства держави, на території якої є його місцезнаходження, метою якого є заохочення, підтримка та розвиток в інтересах населення транскордонного та міжтериторіального співробітництва між суб'єктами і учасниками таких відносин у сферах спільної компетенції та відповідно до повноважень, встановлених згідно з національним законодавством відповідної держави» (*авт.* – узагальнено визначення із статті 1 Закону України «Про транскордонне співробітництво»).

Варто звернути увагу на те, що поняття «підприємство» в українському законодавстві має і інше значення. Зокрема, в пунктах 33 та 38 частини 1 статті 4 Митного кодексу України, підприємством називається будь-яка юридична особа, а також громадянин-підприємець. Окрім цього, відповідно до підпункту «а» пункту 33 частини 1 статті 4 Митного кодексу України, юридична особа, яка не здійснює господарську діяльність та утворена відповідно до законодавства інших держав, яка працює за межами України, а також її відокремлені підрозділи мають місцезнаходження на території України, охоплюються поняттям «нерезидент». Тобто, відповідно до митного законодавства України, той факт, що ЄОТС може бути негосподарючим суб'єктом, не звільняє його від дотримання митних правил. Таке саме положення стосується і юридичної особи, яка не здійснює господарську діяльність, утворена за законодавством України, а також її відокремлені підрозділи за кордоном охоплюються поняттям «резидент».

Відповідно до статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»¹⁴⁵, зовнішньоекономічна діяльність визначена як діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників із оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Тобто, навіть якщо об'єднання транскордонного співробітництва є невідприємницьким товариством і здійснює некомерційне господарювання відповідно до статті 52 Господарського кодексу України, то на таке об'єднання все одно може поширюватися дія Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зокрема в аспекті вимог про реєстрацію представництв. Так, на підставі абзацу 3 статті 3 даного Закону, юридичні особи, що зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Співпраця із нерезидентами, трансфер технологій, можливе переміщення товарів і послуг через кордон України спричиняють виникнення питання узгодженості нормативно-правової основи діяльності ЄОТС із національним законодавством про зовнішньоекономічну діяльність. Це законодавство передбачає можливість утворення торгових представництв, які не реєструються як юридичні особи, а беруться на облік відповідним міністерством. У зв'язку з цим, як здається, схожий механізм доцільно було б запровадити по відношенню до «офісів» тих ЄОТС, які зареєстровані на території держав-членів ЄС, але діють у рамках відповідних

---

¹⁴⁵ Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

угод і на території України, і відповідно, мають на території України свої структурні одиниці.

Так само як і Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України не містить поняття транскордонного співробітництва. У Господарському кодексі України відсутні положення, якими передбачено можливість здійснення господарської діяльності територіальними громадами або органами місцевої влади, зокрема в рамках транскордонного співробітництва та ЄОТС. При цьому очевидно, що запровадження практики участі українських місцевих органів публічної влади в заснуванні та діяльності таких юридичних осіб, як ЄОТС, є новелістичним.

Водночас зазначимо, що Господарський кодекс України передбачає право органів місцевого самоврядування засновувати, зокрема, комунальні підприємства. З урахуванням того, що виключним правом утворювати ЄОТС наділені органи місцевого самоврядування, на наш погляд, можливо відстежити певну господарсько-правову паралель між ЄОТС і комунальними підприємствами.

Першорядним, з точки зору господарського законодавства є вирішення питання про співвідношення поняття «некомерційне підприємство» та ЄОТС. Відповідно до статті 52 Господарського кодексу України, некомерційне господарювання – це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Проте, оскільки ЄОТС є абсолютно новим суб'єктом, то необхідно все-таки визначити на законодавчому рівні місце цієї юридичної особи у системі суб'єктів господарського права. Відповідно після цього виникне можливість розвивати правове забезпечення окремих напрямків діяльності ЄОТС, наприклад, поширення на його діяльність вимог Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» тощо.

У зв'язку із цим, необхідно докладно вивчити відповідне *acquis communautaire*, особливо з урахуванням досвіду його застосування європейськими ЄОТС та угорсько-українським ЄОТС ТИСА. Проте, у статті 63 Господарського кодексу України передбачено можливість створення декількома територіальними громадами (які є суб'єктами транскордонного співробітництва) спільного комунального

підприємства. Тому, якщо виходити із того, що об'єднання транскордонного співробітництва є некомерційним підприємством, яке утворюється територіальною громадою за українським законодавством та іноземним елементом (партнером у співробітництві), то положення Господарського кодексу вже передбачають наявність «аналогічного» суб'єкта.

Потреба у фінансово-матеріальному забезпеченні функціонування ЄОТС вимагає, аби його український суб'єкт – учасник мав можливість здійснювати платежі (зокрема членські внески, спільне фінансування проектів тощо). Зокрема, відповідні кошти та видатки повинні бути передбачені у місцевому бюджеті на відповідний рік. Але ускладнення полягають у тому, що норми Бюджетного кодексу України чітко визначають можливі статті видатків для бюджетів різних рівнів.

Так, відповідно до Додатків №№ 3 та 7 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік», серед міжбюджетних трансфертів є «субвенція з загального фонду на реалізацію проектів транскордонного співробітництва», на яку виділено кошти у розмірі 10 млн грн. Дана субвенція відноситься до «видатків розвитку», а головним розпорядником є Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Тобто, участь держави Україна та державних органів наразі обмежена розподілом субвенції з державного бюджету. Оскільки, відповідно до пункту 48 частини 1 статті 2 Бюджетного кодексу України субвенцією є міжбюджетний трансферт для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції, то виплата Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України даної субвенції є можливою, але лише на конкретно визначений проект та за умови дотримання спеціальної процедури.

Бюджетний кодекс України визначає такі види субвенцій:

- субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту (стаття 102);
- субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення

- будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах (стаття 103¹);
- освітню субвенцію (стаття 103²);
  - субвенцію на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами (стаття 103³);
  - медичну субвенцію (стаття 103⁴);
  - субвенцію на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування (стаття 104);
  - субвенцію на виконання інвестиційних проектів (стаття 105).

Як видно, субвенція з загального фонду на реалізацію проектів транскордонного співробітництва не включена до Бюджетного кодексу України, але, водночас, відповідно до п.12 ч.1 статті 97 Бюджетного кодексу України перелік субвенцій не є вичерпним.

Відповідно до статті 24¹ Бюджетного кодексу України починаючи з 2016 р. в складі Державного бюджету створюється Державний фонд регіонального розвитку. Проте, варто зазначити, що у положеннях цього Кодексу не визначено, що його кошти можуть спрямовуватися на підтримку проектів і програм транскордонного співробітництва, у реалізації яких беруть участь місцеві органи публічної влади прикордонних регіонів. Тож, бюджетне законодавство не повною мірою узгоджене із нормами Закону України «Про транскордонне співробітництво». Окрім цього, вбачається за доцільне визначити можливість і правила використання коштів Державного фонду регіонального розвитку для цілей підтримки діяльності ЄОТС.

З огляду на те, що реалізація проектів транскордонного співробітництва передбачає видатки з місцевих бюджетів, очевидною є необхідність розвинути та узгодити відповідні положення Бюджетного кодексу та Закону України «Про транскордонне співробітництво», аби у суб'єктів такого співробітництва не виникало питань щодо правомірності використання бюджетних коштів, а також труднощів у процесі

та внаслідок оперування фінансовими засобами, необхідними для участі в таких проектах у рамках ЄОТС.

Загалом, з врахуванням реформи децентралізації та міжнародних зобов'язань України, варто в цілому запровадити механізм фінансового забезпечення проектів і програм транскордонного співробітництва, зокрема тих, які виконуються ЄОТС.

При розгляді питань щодо впливу українського законодавства на функціонування та розвиток ЄОТС необхідно брати до уваги положення згаданої раніше Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016—2020 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 554. У ній, зокрема, визначаються пріоритети та основні завдання програми транскордонного співробітництва із Угорщиною:

- забезпечення розвитку протипаводкового захисту та створення інтегрованої системи прогнозування паводків;
- забезпечення розвитку туристичних шляхів, зокрема велосипедних та пішохідних;
- поліпшення якості води;
- стале використання природних ресурсів, зокрема управління водними ресурсами та ведення лісового господарства;
- охорона навколишнього природного середовища, в тому числі проведення оцінки ризиків та мінімізації негативних наслідків впливу виробничої діяльності на соляних рудниках у смт Солотвино Тячівського району Закарпатської області; забезпечення розвитку підприємництва;
- обмін досвідом з Угорською Стороною щодо енергоефективності та енергозбереження;
- співпраця між навчальними закладами;
- завершення реалізації проекту «Ефективний та безпечний кордон між Угорщиною та Україною».

Як видно, згадані вище напрями реалізації транскордонного співробітництва не зовсім відповідають пріоритетам, які відображені у згаданій Державній програмі. При цьому, відповідно до цієї Державної програми, необхідною умовою для одержання державної субвенції є вкладення у

проект не менше, ніж 10 % від його вартості, місцевою громадою.

У той же час слід наголосити, що для такої участі має бути не тільки економічна, але і правова підстава – норми Бюджетного кодексу України визначають можливі види надходжень і видатків державного та місцевих бюджетів. Наприклад, пунктом 12 частини 1 статті 69¹ Бюджетного кодексу визначено, що надходження в рамках програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ належать до надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів. Такі надходження потім «перетворюються» у видатки. Видатки, які можуть здійснюватися з обласних бюджетів, визначені у статті 90 Бюджетного кодексу України. До таких видатків належать: державне управління в Автономній Республіці Крим; освіта; охорона здоров'я; соціальний захист та соціальне забезпечення; культура та мистецтво; природоохоронні заходи місцевого значення. Крім того, у частині 1 статті 91 Бюджетного кодексу України визначається перелік видатків місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів. Це, зокрема, видатки на членські внески до асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань (пункт 19); реалізацію програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ (пункт 20²); інші програми, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою згідно із законом (пункт 21).

Окрім того, слід згадати норми Закону України «Про міжнародне приватне право»¹⁴⁶, який визначає умови застосування колізійних норм у приватно-правових відносинах, в яких хоча б один із елементів є іноземним. Тобто, у своїй діяльності, згідно з законодавством України, ЄОТС зможе, якщо інше не визначено у його статуті, обирати те національне законодавство, яке вважатиме доцільним, якщо інше не передбачено.

---

¹⁴⁶ Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>

Функціонування ЄОТС вимагає врегулювання питання працевлаштування фізичних осіб, які є іноземними громадянами, до об'єднань єврорегіонального співробітництва чи європейського об'єднання територіального співробітництва. У зв'язку з цим необхідно враховувати положення законів України «Про прикордонний контроль»¹⁴⁷, «Про зайнятість населення»¹⁴⁸ та «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»¹⁴⁹. Правового регулювання, на наш погляд, вимагатимуть ряд питань, серед яких: чи будуть такі особи внутрішньо-корпоративними цесіонаріями, чи вони будуть транскордонними працівниками, чи буде необхідно одержувати дозвіл на їх працевлаштування.

ЄОТС у зв'язку з реалізацією своїх завдань може мати зацікавленість у працевлаштуванні громадян із країн, які беруть участь в їхній діяльності. В цьому контексті слід зауважити, що чинне законодавство України встановлює доволі складну процедуру прийняття українськими працедавцями іноземних громадян на роботу. Також Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», що супроводжується численними підзаконними актами, визначає правові підстави для перебування іноземних громадян на території нашої держави, правила їхнього в'їзду та перебування. У зв'язку з цим, для максимального сприяння ЄОТС у проведенні їхньої діяльності на території України необхідно внести зміни до відповідного законодавства.

Залучення до праці громадян іноземних держав призводить до виникнення питання трудової міграції та прикордонного контролю. Вбачається очевидним, що для ефективної діяльності ЄОТС законодавчі норми щодо прикордонного контролю в Україні стосовно працівників ЄОТС має бути адекватним меті діяльності ЄОТС.

---

¹⁴⁷ Закон України «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 р. № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>

¹⁴⁸ Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 р. № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

¹⁴⁹ Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

Вважаємо вартим зауважити, що, вірогідно, інструменти державно-приватного партнерства, які закладені у Законі України «Про державно-приватне партнерство»¹⁵⁰, можуть стати корисними для реалізації проектів ЄОТС, оскільки ЄОТС утворюється громадами та є непідприємницьким товариством, або скоріше, невідомим для українського законодавства видом юридичної особи – об'єднанням негосподарюючих суб'єктів. На наш погляд, не дарма в нормативно-правових актах Європейського Союзу таке об'єднання називається англійською мовою «угрупованням» (*grouping*)¹⁵¹. Тож необхідно визначити його можливий статус у рамках державно-приватного партнерства, а саме – чи може ЄОТС виступати як приватний партнер, чи як посередник між державним та приватним партнером.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про державно-приватне партнерство», останнє визначають як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних і комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), яке здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом.

До ознак державно-приватного партнерства належать наступні: надання прав управління (користування, експлуатації) об'єктом партнерства або придбання, створення (будівництво, реконструкція, модернізація) об'єкта державно-приватного партнерства з подальшим управлінням (користуванням, експлуатацією), за умови прийняття та виконання приватним партнером інвестиційних зобов'язань відповідно до договору, укладеного в рамках державно-

---

¹⁵⁰ Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

¹⁵¹ Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006R1082>

приватного партнерства; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, що не заборонені законодавством.

Стаття 4 даного Закону визначає, що державно-приватне партнерство здійснюється у 16 сферах, серед яких є будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; збір, очищення та розподілення води; охорона здоров'я; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; поводження з відходами, крім збирання та перевезення; надання освітніх послуг та послуг у сфері охорони здоров'я.

Таким чином стає очевидним, що сфери застосування державно-приватного партнерства переплітаються із напрямками транскордонного співробітництва. Відповідно до частини 2 статті 4 даного Закону, державно-приватне партнерство може здійснюватися і в інших сферах. ЄОТС може брати участь у проектах державно-приватного партнерства на рівні з іншими суб'єктами відповідно до положень Закону України «Про державно-приватне партнерство». Оскільки ЄОТС утворюється органами місцевого самоврядування, то є можливою його участь у проектах державно-приватного партнерства саме на стороні державного партнера. Проте, з іншого боку, ЄОТС не є комунальним підприємством, не є бюджетною установою, тож, постає питання про можливість його участі у проектах державно-приватного партнерства і на стороні приватного партнера. Це питання, яке повинно бути вивчене та розв'язане шляхом прийняття відповідного закону.

Загалом, є підстави резюмувати, що механізм державно-приватного партнерства дійсно має з ЄОТС спільну мету, якою є соціально-економічний розвиток. Водночас необхідно суттєво покращити законодавство для досягнення цієї мети через покращення територіального співробітництва. Звісно, попри те, що ЄОТС є невідприємницьким товариством, воно не повинно здійснювати суто господарську діяльність, і не повинно перебирати на себе владні повноваження його засновників. Водночас, щоби реально впровадити це розмежування за українським законодавством, необхідно чітко визначити його правовий статус.

Для того, аби ЄОТС могло ефективно втілювати покладені на нього суспільні очікування (наприклад, у сфері освіти та науки, інвестицій тощо), доцільно доповнити ще й галузеве законодавство відповідними положеннями про ЄОТС.

Наприклад, у Законі України «Про освіту»¹⁵², яким впроваджується академічна мобільність, у т.ч. і в межах Європи, положення про ЄОТС відсутні. Реалізація завдань ЄОТС у сфері освіти та науки може здійснюватися, зокрема, і через створення та діяльність наукових парків. Відповідно до положень Закону України «Про наукові парки»¹⁵³, науковий парк утворюється з ініціативи вищого навчального закладу, наукової установи. Завдяки інструменту ЄОТС науковий парк може бути утворений спільними зусиллями, наприклад, українських та угорських вищих навчальних закладів та академічних установ, втілюючи таким чином один з напрямів транскордонного співробітництва.

Одним із перспективних напрямів транскордонного співробітництва в рамках ЄОТС є співпраця у галузі освіти і науки. Українська нормативно-правова база включає цілий ряд законів, що регулюють функціонування освітнього простору, а саме: «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про науково-технічну інформацію», ін. Останніми роками ця галузь значно осучаснюється з врахуванням євроінтеграційної політики нашої держави.

Однією з найважливіших сфер розвитку євроінтеграції є сфера вищої освіти, де вона набула форм Болонського процесу, в якому беруть участь 46 європейських країн, включно з Україною. Згідно з цілями Болонського процесу освітні системи його країн-учасниць повинні сприяти полегшеному переїзду громадян із метою подальшого навчання чи працевлаштування у Зоні європейської вищої освіти; зростанню привабливості європейської вищої освіти; розширенню Європи та забезпеченню її подальшого розвитку

---

¹⁵² Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

¹⁵³ Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 р. №1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>

як стабільного, мирного і толерантного суспільства. Тож, роль транскордонного співробітництва, у т.ч. в форматі ЄОТС, у реалізації цілей Болонського процесу є доволі значною, про що свідчить практика діяльності деяких таких об'єднань між європейськими країнами.

Вважаємо доцільним у законі «Про вищу освіту» відобразити право вищих навчальних закладів брати участь у проектах транскордонного співробітництва, адже Україні доцільно заохочувати таку співпрацю. Це дозволить, наприклад, вищому навчальному закладу України за участю іноземного підприємства створити науковий парк, або навпаки – українське підприємство може створити аналог вітчизняного наукового парку на території іншої європейської країни, яка є учасницею ЄОТС ЄС. Зауважимо, що ЄОТС також може бути і співзасновником наукового парку, відповідно до українського законодавства.

Окрім згаданого, необхідно звернути також увагу на закони України «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій»¹⁵⁴, «Про інноваційну діяльність»¹⁵⁵, оскільки транскордонне співробітництво здійснюється з метою встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин. Тобто, відносини у сфері міжнародного співробітництва місцевих органів публічної влади у рамках ЄОТС можуть поєднуватися із трансфером технологій та інноваціями.

Відповідно до положень Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, головним очікуванням від транскордонного співробітництва є підвищення економічного рівня регіонів, які беруть участь у ньому. Високі технології, які можуть використовуватися для досягнення цієї мети, наприклад, у діяльності наукових парків, створюваних у рамках діяльності ЄОТС, підпадатимуть під дію законодавства про трансфер технологій. Тому необхідно врегулювати питання трансферу технологій від закордонних

---

¹⁵⁴ Закон України «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. № 143-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>

¹⁵⁵ Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

учасників транскордонного співробітництва до українських. Головним завданням у цьому зв'язку вбачається нормативно-правове забезпечення усунення будь-яких бюрократичних перепон та максимального наближення до умов, які існують в межах єдиного ринку Європейського Союзу.

У межах аналізу чинного законодавства, пов'язаного із забезпеченням можливостей діяльності ЄОТС за участі українських місцевих органів публічної влади, неможливо обійти увагою також і Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»¹⁵⁶. Цей законодавчий акт був прийнятий у зв'язку із проведенням державної реформи з децентралізації, яка триває в нашій країні з 2014 р. та спрямована на впровадження в Україні європейських норм і найкращих світових стандартів управління державою в інтересах суспільства. Відправними урядовими нормативно-правовими актами у цій сфері є Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р¹⁵⁷, а також прийнятий в подальшому План заходів щодо її реалізації¹⁵⁸.

Як відомо, стаття 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», визначає, що територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

---

¹⁵⁶ Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

¹⁵⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

¹⁵⁸ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 р. № 688-р «Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2016-%D1%80#n80>

Водночас, відповідно до статті 1 Закону України «Про транскордонне співробітництво», до суб'єктів транскордонного співробітництва відносяться територіальні громади, їх представницькі органи та їх об'єднання, місцеві органи виконавчої влади України, що взаємодіють із територіальними громадами та відповідними органами влади сусідніх держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством України та угодами про транскордонне співробітництво. Виходячи з цих норм, об'єднані територіальні громади, попри те, що вони безпосередньо не згадані у Законі України «Про транскордонне співробітництво», є суб'єктом транскордонного співробітництва. Відтак, положення статті 1 зазначеного Закону потребують уточнення.

Отже, вищенаведений загальний огляд окремих сфер національного законодавства, що впливає на можливості участі України в ЄОТС, дає підстави для висновку, що правовий статус європейських об'єднань територіального співробітництва та об'єднань єврорегіонального співробітництва, які зареєстровані в одній із країн ЄС, але де й суб'єкти транскордонного співробітництва України є їх засновниками, є дещо хитким в Україні саме через наявні прогалини, неузгодженості та недостатність правового регулювання. Водночас діяльність таких об'єднань за участю місцевих органів публічної влади України є перспективною і буде корисною та ефективною за умов системного вдосконалення нині чинного правового регулювання – від законів до локальних підзаконних нормативно-правових актів, з урахуванням інтересів згаданих об'єднань, їхнього населення та залучених європейських держав.

Одночасно із вдосконаленням вищеназваних та інших законів України, необхідно внести зміни і до відповідних підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, Кабінету Міністрів України та Міністерству регіонального розвитку і будівництва, житлово-комунального господарства України необхідно ввести в дію ті акти, що передбачені Законом України «Про транскордонне співробітництво». Й, в першу чергу, слід затвердити типові форми статуту ЄОТС, засновницьких угод ЄОТС, положення про Реєстр таких угод. Окрім того, необхідно затвердити порядок надання субвенцій на проекти транскордонного співробітництва та використання коштів Державного фонду регіонального розвитку на проекти

транскордонного співробітництва, зокрема тих, які реалізуються ЄОТС. Також доцільно внести зміни до державного Класифікатору організаційно-правових форм господарювання та Порядку ведення Реєстру неприбуткових організацій.

2.4. Пропозиції та рекомендації щодо науково-практичного та організаційного сприяння застосуванню потенціалу європейських об'єднань територіального співробітництва для соціально-економічного розвитку України

У цьому Розділі аналітичного матеріалу представлений загальний огляд питань правового регулювання участі України й, зокрема, місцевих органів публічної влади в міжнародному транскордонному співробітництві та в функціонуванні європейського інструменту ЄОТС. Огляд стосується як законодавства, що надає можливість для такого співробітництва, так і окремих наявних законодавчих прогалин і неузгодженостей. На підставі результатів даного дослідження пропонується погляд його авторів на декілька аспектів проблематики, що стосуються науково-практичного та організаційного сприяння застосуванню потенціалу європейських об'єднань територіального співробітництва для соціально-економічного розвитку України в контексті європейської інтеграції.

Науково-практичне підґрунтя для поширення використання інструменту ЄОТС: добірка пропозицій

Для глибшого вивчення позитивних перспектив використання інструменту ЄОТС українськими суб'єктами права та запобігання виникненню недоліків і можливих помилок, вважали б за доцільне, аби у подальшому були здійснені наступні заходи:

- 1) виконання комплексного аналізу чинних базових угод із сусідніми для України державами-членами ЄС, які встановлюють основи міждержавного співробітництва, та угод про міждержавну співпрацю в окремих сферах міжнародних відносин та галузях господарювання (певні з них було стисло представлено в підрозділі 2.2. цього дослідження);